

Mellanrum #71 Göteborgs Stadsmuseum 2016-01-27

Den urbana fronten - Makten över staden

– Det här handlar om vilken bild en hade av Kvillebäcken, där två spår existerade parallellt. Det ena beskrev ett kriminellt, farligt och laglöst område. Det andra är en berättelse om att det var helt tomt där. Ett slags urbant kalhygge där det var viktigt att det gjordes något.

Så säger Katarina Despotovic som tillsammans med Catharina Thörn skrivit boken *DEN URBANA FRONTEN – En dokumentation om makten över staden*, som fått stor uppmärksamhet sedan lanseringen i september förra året. På kvällens Mellanrum, där över 250 personer dykt upp för att lyssna, är de på plats för att presentera den. Med på scen finns även Björn Siesjö, stadsarkitekt i Göteborg, för att prata om den tematik boken tar upp.

Catharina Thörn är forskare på Göteborgs Universitet. Boken är en del av ett forskningsprojekt som har hållit på i 5 år och var inte meningen att bli så stor, men ämnets karaktär visade sig kräva det. Hon berättar att det är en bok som är skriven i en slags politisk ilska och som vill visa på att segregationen inte beror på en tillfällighet.

– Staden blir inte segregerad på egen hand, det här handlar om politik.

I rapporten "Delade Städer" publicerad 1997 av Statens Offentliga Utredningar presenterades läget i Sverige som alarmerande. Fokus i den rapporten är gentrifiering. Thörn berättar om hur det här då var ett främmande begrepp men att det idag har växt.

- I korthet är gentrifiering en process där en omvandlar ett område så att några får flytta in och några får flytta ut, vilket bidrar till en social polarisering. Man har bara flyttat runt de sociala problemen, inte löst dem. När jag startade min forskning sågs denna process som något positivt. Att gå in och "rusta upp". Väldigt mycket stadsutveckling ser också ut på det här sättet idag. Påståendena lyder ofta att "det är naturligt" eller att "det är oundvikligt". Boken är ett sätt att visa på att "Nej, så är det inte". Städer är arenor för politisk maktkamp. Gentrifiering är inte naturligt utan ett sätt att fördela resurser. Det är en destruktiv process. Vi har i boken varit otroligt konkreta och tittat på hur gentrifiering går till med hjälp av att avtäcka processen i Kville.

I slutet av 90-talet beskrev man det område som idag kallas Kvillebäcken som viktigt. Som grunderna för en bärkraftig stad. Där fanns lokaler med billig hyra, det låg centralt, osv.

- Den idén ändrades senare och det är dels den förändringen vi tittat på, och dels vad den sedan har fått för konsekvenser, säger Thörn.

Katarina Despotovic berättar om hur de med hjälp av intervjuer fick fram material som skvallrade om hur bilden av området som både farligt och öde blivit till.

- Det som hade hänt var att poliser ofta gjorde tillslag på grund av den här felaktiga bilden. Brottsstatistiken gick på så vis upp naturligt och kan inte riktigt användas. Att det till exempel fanns en nattklubb där med fylleri är inte en

tillräcklig anledning att radera ut ett helt område. När det kommer till tomheten så iscensattes den under processens gång. Man rev, lämnade ödetomter som drog till sig stora problem. På så sätt ökade också allmänhetens förståelse för att området behövde s.k. "rensas".

Genomgående i boken finns också presenterat den serie fotografier som Despotovic tagit som en slags fotodokumentation över hur området såg ut innan. Den fungerar som en motbild till beskrivningen av det tidigare området som farligt och laglöst.

- Det här var ett återanvänt industriområde med breda vägar och plåtfasader. Trots att de inte var mysiga stros-gator med inbjudande skyltfönster betyder det inte att det inte fanns värdefulla innandömen. Många ville starta verksamhet i tidigare Kvillebäcken just på grund av den dynamik som fanns där och de billiga hyrorna. Befintliga verksamheter fick lida när det som brukade vara grannar förvandlades till ödetomter och byggarbetsplatser. Och den enorma skjuts i form av gratis marknadsföring som de nya aktörerna fick, den uteblev helt för de som redan var verksamma där sedan innan.

- En av poängerna med boken, säger Thörn, är att betona vikten av att utmana den dominans som ser gentrifiering som en lösning på problem inom stadsplanering. För att lyckas med det krävs en problembild av ett område samt att en skapar en bild av hur det hade kunnat bli istället. Befintligt liv osynliggörs i två steg – dels när det beskrivs på ett felaktigt sätt och dels när det sedan inte ges en naturlig plats i det nya området som planeras. Stadsutveckling styrs i relativt stängda rum. Beslut kan tas innan de sätts på den politiska agendan. Gentrifiering måste politiskt tas på största allvar. Det finns en annan väg.

Björn Siesjö är sedan 2012 stadsarkitekt i Göteborg. Han tycker att det idag finns en större insikt om vikten av att bevara gamla områden, och att den debatt som blommade upp efter byggnationen av Kvillebäcken haft stor betydelse för den utvecklingen.

- Inte minst då det byggs så pass mycket nytt i snabb takt. Ringön vill vi ju bevara. De gamla byggnader som finns där ser vi som ett stort värde i en stad. Det har skett någon slags förändring.

- Vissa områden som byggs idag planerades för flera år sedan. Sen dess har vi ofta dragit slutsatser om hur vi borde ha gjort istället. Och det finns mycket att invända vad gäller det som byggs i nya Kvillebäcken. Dels när det kommer till fysisk form men kanske framförallt den ekonomiska aspekten av det hela, där bostadsfrågan är ett bra exempel. Idag, till exempel i arbetet med Frihamnen, vill vi bygga billiga bostäder.

- Den stora boven i gentrifieringen är den ekonomiska, att vissa inte har råd att flytta in. Lösningen på detta måste bli till i den nationella politiken. Egentligen var det rätt att bygga i Kvillebäcken men det skulle ha skett på ett mer ärligt sätt och det befintliga livet skulle ha kompenserats, inte demoniserats.

Många i publiken lyfter händerna lagom till frågestunden. En av dem handlar om hur byggbranschen egentligen fungerar i relation till det politiska systemet, och där menar Despotovic att det finns ett urholkat förtroende för kommuner att ta hänsyn till.

- I Miljonprogrammet skulle man bygga för arbetarklassen och anpassade det för vad folk tjänade. Så gjordes det också i Kvillebäcken, men där för en grupp med mer pengar. Kommunens roll skulle ha varit att försvara medborgaren, och inte bereda väg för byggherrar att exploatera.

Siesjö håller med om att agendorna är olika och att kommunens uppgift är att skapa ett Göteborg för alla.

- Billiga, stora, centrala lokaler är en bomb i fastighetsvärlden. Tomter med stor tillgänglighet för alla i staden blir mer attraktiva och därför dyrare. Det finns mycket områden i Göteborg som är mellanrum som inte används längre. Att vara med och skapa nya områden är ett centralt och väldigt viktigt styrmedel.

Ett annat genomgående tema på frågorna från publiken är hur en tänker lösningsorienterat i den situation Göteborg befinner sig i idag. Hur gör vi?

En av de som undrar är en medlem ur Vita Björn – en grupp boende i husen vid Stigbergstorget som startat upp en dialog med sin fastighetsägare för att alla ska kunna bo kvar efter de omfattande renoveringar som planeras. Där svarar Catharina Thörn att det är motstånd som deras som behövs.

- Vi medborgare måste formulera alternativa visioner om hur vi vill utveckla staden. Så fort en släpper ifrån sig områden och lokaler till privata aktörer så är de förlorade. Det ska man ha med sig. Det är bra att stadsarkitekten säger att det här är ett problem, men vi kommer ingenstans utan politiken. Om det inom stadsplanering erkänns att det är ett problem som skall lösas tillsammans. Vi har analyserat en process i detalj i den här boken, och vi vill sprida den kunskapen i så många sammanhang vi kan.

Haga lyckades bevaras men den sociala aspekten flög all världens väg, säger Siesjö.

- Det är inte bara byggnaderna som är viktiga. Kanske är det viktigare med sociala bevarandeprogram.